

מחזירים עוֹדָה

איך יכול להיות שבחברת שפע שבה חברות רק מחפשות דרכים להיפטר מכמויות עצומות של סחורה, עדיין יש בליכך הרבה נזקקים? השאלה הזאת הטרידה גם את תומר שמש, שהקים את **שינוע חברתי**, ומבטיח לשנות את האופן שבו פועלות כל עמותות הסיוע בישראל. "מבחינתי, אם יש עודף, כשוט תעביר לאיפה שיש חוסר, לוגיסטיקה זה הכול בחיים" ← צאלה קוטלר הדרי

לשמיכות יש עדיין את הריח של מרכז הכביסה של בית המלון, אומר תומר שמש, האיש מאחורי המיזם "שינוע חברתי", כשהוא עומד במרכז המחסן הלוגיסטי בבית שמש, מוקף בעודפים שהוא הציל. "בתי מלון", הוא מסביר את המקור לשפע הנוכחי, "מהליפים את כל הציוד שלהם מדי חמש שנים כדי לעמוד בסטנדרט. לא פעם הם פשוט זורקים את הציוד הישן לפח".

במשלוח הנוכחי שמש קולט גם 5,000 כריות אורתופדיות בשווי 1.6 מיליון שקלים, ויש גם את מורני הסימנס שמסוררים זה על זה במחסן. במקום שהכול ייזרק וייטמן בארמה, שמש יעביר אותם לעמותות שונות. "כל מורן שווה ערך ל-4,000 שקל, אני הייתי מוכן לישון עליהם כל החיים", הוא אומר. "מה שלא ירענו זה שכשכתי מלון מחליפים ציוד, זה אומר גם שירות וארגונית, וזאת ערכה שלמה. אז את אלה, למשל, נעביר לעמותות כיוונים שמסקמת בצפון בעלי מוגבלויות".

בתי מלון זה כמובן רק חלק מהסיפור שעומד בבסיס מיזם העודפים של שמש שיצא לדרך בספטמבר האחרון. שווי הציוד במיזם נאמד ב-300 אלף שקלים בחודש, והוא כולל עודפים שמתקבלים מרשתות אופנה וכלי בית, משרדי הייטק ועוד. "שינינו את חוקי המשחק של העמותות", אומר שמש, "אם פעם אנשי העמותות היו צריכים לשגור כסף כדי לקנות ציוד או לקבל ציוד והיו מכובדים על זה הרבה זמן, אנחנו פשוט קולטים את העודפים מרחבי הארץ והם פונים אלינו. אנחנו גם מובילים אליהם על חשבוננו, או שהם יכולים להגיע אלינו ולהעמיס".

מה עוד יש לך באן?
 "יש משרד שמתפנה עכשיו ברמת גן (המשרדים, מסביר שמש, מקבלים החורי מס על קנייה של ציוד חדש ומחפשים מה לעשות עם הישן), או בו למשל יש 300 כיסאות, 200 שולחנות, 50 מיקרוגלים, 150 לוחות שעם. אנחנו מפנים להם הכול ומעבירים לעמותות ובתי מחסה".

"כוח העבודה שהם יצטרכו להשקיע במכירת יד שנייה של הרהיטים לעומת הכסף שיתקבל מהמכירה פשוט לא משתלם להם", מסבירה שני אוסטרית שהצטרפה למיזם.

ויש גם 250 מסכי מחשב חרשים. "זה סיפור מצחיק", אומר שמש, "החברה שקנתה אותם פיתחה תוכנה שעובדת על פורמט מלבני, המסך המרובע שהם קנו לא מתאים להם והם חיפשו מה לעשות איתם. יש לנו במחסן גם רהיטים מעוצבים ברמה גבוהה של משרד הייטק שעבר משרדים ופשוט העבירו לנו את כל הציוד. יש גם בית ספר שנסגר וקיבלנו את כל הרהיט שלו".

יש עודפים בכל ענפי התעשייה במשק?
 "בתחומים רבים אני עוד בתהליך למידה. עם עודפי תרופות לא נתעסק כי זה מצריך רישיון מיוחד. גם עם עודפי מוצרי חשמל לא נתעסק כי זה מצריך תקינה. אבל עכשיו למשל אני רלוק על מוצרי פארמה. עובר במחסן לוגיסטי של מפעל חיתולים סיפר לי שכשהוא מעביר ספרי ארום על הארגונים - כרי שהארגון ידע לקחת את הארגונים הנכונים - מדי פעם הספריי נוגע באריוו עצמה, כי בארגונים יש חור לידית, וברגע שזה קורה החיתולים פסולים. זה יכול להגיע לפחת במספרים אדירים, המון חיתולים שנזרקים לפח".

"אני אומר לתורמים: 'עצרו, לפני שאתם זורקים לזבל, חכו רגע. המשאית בדרך לאסוף את זה'. אני מוריד מהם את כאב הראש וההתעסקות בעודפים ובפסולים. הם שמים את זה בפניה, אני מגיע פעם בחודש, מושך עודפים, ומוציא דוח. הכול מסודר."



שמש ושני אוסטרית. "כשאני רואה את העודפים האלה אני רואה אוצר"



"הבעיה שלי היא לא עם עני שחי תחת מעטפת רווחה", אומר שמש. "אוני יותר מפחיד כאזרח, שיש בחור שאיבד את העבודה שלו והתבייש ללכת לבקש תרומה של מזון או שמיכה ועכשיו יקפא בלילה. אלה השקופים האמיתיים לדעתי. לא תשמעי אותי אומר מילים כמו חסד, צדקה או נתינה"



שווי הציוד שהוצל עד כה על-ידי "שינוע חברתי"
מתחילת הפעילות בספטמבר 18 ועד פברואר 19

"שינינו את חוקי המשחק של העמותות", אומר שמש, "אם פעם אנשי העמותות היו צריכים לשנורר כסף כדי לקנות ציוד או לקבל ציוד והיו מבזבזים על זה הרבה זמן, אנחנו פשוט קולטים את העודפים מרחבי הארץ והם פונים אלינו. אנחנו גם מובילים אליהם על חשבוננו, או שהם יכולים להגיע אלינו ולהעמיס"

כשאני רואה את העודפים האלה אני רואה אוצר". מה יש יותר בישראל - עודפים או נזקקים? "מה שרואים עיניי זה שיש ואקום גדול. כל דבר שאני מציע - מגיע לאנשהו, כלומר יש לו צורך, גם אם זה מוצר נישתי. כשנגיע למצב שבו יהיו לנו יותר עודפים מנזקקים נראה מה נעשה. אני מקווה שבתחום האופנה נצליח לחלק הכול בארץ, אבל יכול להיות - לא מסתיר את זה מהתורמים שלי - שנצטרך לעבוד לחלוקה מעבר לקו הירוק לפלטפורמות בעיה ויהודה ושומרון. יש גם ציוד שמועבר לסוריה. ילדים נזקקים הם ילדים נזקקים. "ככה אני מסביר גם לתורמים. כבר שאלו אותי: 'אתה נוטן פליטים ציוד?' ואני עונה שכן, יש פליטים נזקקים ואנחנו ניתן להם ציוד, למשל דרך עמותת אליפט, שמקבלת מאיתנו עשוי מורני פעילות לגני ילדים. בשבילים זה הוב".

"במקום ארבע עונות יש 52"

מיום "שינוע חברתי" רוצה לעשות לעודפי אופנה, כלי בית וריהוט את מה ש"לקט ישראל" עושים למזון. בימים אלה מפנים במחסן מרפס לקראת קליטה של 60 משטחים של בגדים חרשים - עודפי ייצור של חלבשה תחתונה ועד בגדים לתלינוקות מרשת אופנה גדולה בישראל. "זה שווה עוד למיליוני שקלים", מעריך שמש. "כשם ש-30% מהאוכל שלנו לא מגיע לצלחת, כך גם באופנה יש מונח שנקרא fast fashion, מוסיפה שני אוסטריוכר, "כל-כך קל וזול לייצר אופנה עד שהרבה מאוד ממנה פשוט לא נמכר. חברות אופנה רבות פשוט לוקחות את העודפים ומטמינות, זה מפגע סביבתי".

תעשיית האופנה נחשבת למהומת השנייה בעולם, אחרי תעשיית הולק. העולם צורך בעשור האחרון בגדים בהיקף גדול יותר ב-400% בהשוואה לצריכת האופנה לפני שני עשורים, ומדי שנה 10.5 מיליון טונות של בגדים נזרקים לזבל על-ידי הצרכנים ומהמים את הסביבה.

אבל לא רק הצרכנים זורקים בגדים בהיקפים גדולים, גם החברות הגדולות. "אצל המשווקים זה בדרך כלל עניין שיווקי או של פגומים", מסביר שמש. "פגום יכול להיות למשל גם בגד שהרפסה בו לא עד הסוף, או שהסגול הוא לא סגול 4451 אלא 4461 ואי אפשר למכור אותו, כי הוא לא מופיע בקטלוג בצורה נכונה. ויש גם עוד סיבות שהלוואי ויכולתי לספר".

בשנה, לא ארבע. כל הזמן מחדשים את הקולקציות כדי שיבה לחזור לקניון. עלות הייצור ההמוני כל-כך נמוכה, הבגדים האלה שווים שבריר מהמזר שהקניין משלם עליהם בנתון, ועם כל המאמץ שלנו להציל עודפי אופנה, זה עדיין קמפוזן ממה שחורקה בתעשייה. על הדרך הם זורקים לנו פירורים שהם כל העוגה מבחינתנו". אוסטריוכר מציינת שיש גם יתרון בעודפי טקסטיל - בהשוואה למסירת ביגוד יד שנייה - מבחינת הפסיכולוגיה של הנזקקים: "הנתונים מראים שנוקקים מעדיפים לקנות ביגוד מאשר ללבוש ביגוד יד שנייה, זה עניין פסיכולוגי - הם לא רוצים להיראות כלפי חוץ עם סממנים של נזקקים". בעולם, נושא הנזק הסביבתי של תעשיית האופנה כבר עושה היתרות. תחת חנות האו", חתמו לאחרונה 43 מותגי אופנה וטקסטיל מובילים

החבילה. שבת שלום הם מאחלים להם בלב". אתה מרגיש שתנועה אחת שאתה עושה בעולם משיפיע על משהו", מתפייט שמש אחרי שאנחנו נפרדים מטובול. "אישמענות של הנסיעה שעשינו עכשיו היא שבבליה משהו ישן עם שמיכה המה. כבר היום אנשים ישנים על המיטות שהבאנו להם. אני עף על זה, זה מהדים אותי. מצד שני, הסיפורים שאני נותק בהם קשים, לכן אני עובר רק 'B2B' (כלומר, מול דוגמאות בודדות, כמו למשל חברת דלתא שמשקיעה בפיתוחים טכנולוגיים למוצרים יותר ירוקים. לדעתי, מותגי אופנה כאן עסקים במאבקי הישרדות בגלל תחרות מחירים עם יצרנים מהמזרח ללא כל חשיבה לטווח ארוך".

כיום, באופן אירוני, המצב הוא כמעט הפוך. מותגי האופנה שתורמים עודפים ל"שינוע חברתי" לא רוצים שידוע על הפעילות הזו. למעשה, בחוים המשפטיים מולם הם אוסרים על שמש להפרסם מאין הגיעו העודפים. "זה בעיקר רוצים שהסחורה לא תימכר ואני מבין אותם, אם הסחורה תגיע לבסטה הם בעצם מתחרים בעצמם", אומר שמש. "אני מתחייב שהסחורה לא נמכרת בשום מקום אלא נתרמת למי שידו אינה משהגת. אני גם מחויב לגזור את התגיות והתפקיות מהתיבו כי ככה זה רשמית יצא מהאחריות של החברה שתורמת, וזה גם מטשטש את ההות של מי שתרים, את זה כולם מבקשים".

לא צדקה, צדק חלוקתי

שעת צהריים, ושמש מתארגן למשלוח של עודפים: שמיכות בשווי 30 אלף שקל שתלקן הגיעו מבית מלון יוקרתי בתל אביב, ומסכי מחשב בשווי 5,000 שקל. את אלה מעמיסים על הרכב ונוסעים לשכונת הקטמנים בירושלים, לפגוש את אלרוני טובול, שגדל בעמותת סחי" (סירת חסד ייחודית) והפך מנער בפרויקט למנהל תפעול בעמותה. "את עמותה מדהימה", אומר שמש בדרך, "הקים אותה אברהם חיון שיצר סירת של ילדים בסיכון שמרגישים רובין הוד".

את הנערים והנערות אנחנו פוגשים ליד גן השעשועים השכונתי. הם מעמיסים על נגלות סופר את הציוד ובערב יחלקו אותו לנזקקים. "השיטה שלנו קצת שונה משאר העמותות", מסביר טובול, "הנערים אוספים במהלך השבוע מוצרי מזון עודפים מסופרים, ואת לשבוע יוצאים לחלוקה הנערים הם גם מי שמאחרים את המשפחות והכונות כי הם מכירים את השכונה שלהם הכי טוב. אחרי שאיתרו משפחה הם מבררים מה הצורך שלה. את החבילות אנחנו מחלקים אחת לשבוע בלילה. הנערים מגיעים לדלת, דופקים, ומשאירים את החבילה. הם לא מחכים שיפתחו את הדלת אלא יורדים או עולים קומה מבלי שיראו אותם, ואז חוזרים לוודא שאכן לקחו את

אחריות עם הפרויקט הזה. הרי לא נוכל להכיל את כל העולם, אלא אם כן בכל עיר יהיה מרכז לוגיסטי של "שינוע חברתי" עם עודפים שמגיעים אליו. ואת השאיפה שלי: להיות רשת עירונית, אני מחפש לזה מימון ועובר על כך בידוד עם רענן דינור (לשעבר מנכ"ל משרד ראש הממשלה), שהוא גם המנטור שלי במיזם. אני מאמין שהמימון יגיע מתוך השלטון המקומי. אם יהיה מרכז לוגיסטי של עודפים בכל עיר, שיתפעלו אותו פנסיונרים ברומה למודל של יד שרה, אפשר יהיה להציל הרבה ציוד שנורק".

בעצם, למה שהיצרנים והמשווקים ירצו את זה? במצב כזה נקנה הרבה פחות מוצרים חדשים. נכון, וזה משהו שאני נרדש אליו, להשאיר אותם שותפים שלי ולא מתחרים. האינטרס שלהם הוא שאם היום אין לך מצפון לזרוק את המיקרוגל שלך כי הוא עדיין עובד, אז ברגע שתהיה לך אפשרות להעביר אותו כתרומה למטרה ראויה, אז למרות שהוא עדיין עובד, את תקני חרש".

אבל אנשים רוצים למכור את ציוד היד שנייה שלהם ולעשות כסף, לא?
"לא. תתפלאי, אבל הרוב מעדיפים לתת או להיפטר מזה מאשר לעשות קצת כסף".

הממנים: נוצרים אוונגליסטים

הארגון שבראשו עומד שמש ממומן כיום על-ידי "פרויקט יוסף", מיום בן 17 שנה שמנהל על-ידי יהודים משיחיים שמקבלים מכולות של תרומות

מקהילות אוונגליסטיות מארצות הברית. שמש הגיע למקום כדי לייצץ ונשאר כשותף במחסן כשהוא פועל במימון הפרויקט. לדברי שלמה נטר מנהל הפרויקט: "בשנים האחרונות מדובר במחזור טובין בשווי של 10 מיליון שקל בשנה. אנחנו בקשר מול כ-30 ארגונים בארץ ומחלקים להם את העודפים. לפעמים אומרים בביקורת שנוצרים אוונגליסטים עושים זאת ממיסיונריות, אבל מההיכרות שלי, זה לא מרויך. זה נוטן להם משמעות לתת לישראל שמהווה עבורם מקום משמעותי".

פרט לתמיכה הכספית של "פרויקט יוסף", התמיכה לפרויקט מגיעה מארגון בשם ארץעיר, לז למטרה "לשפר את החברה הישראלית ולקדם קהילתיות עירונית". "אנו מקווים להצליח להפוך את המיזם כך שהוא ייתן מענה גם למערכי החרום במדינה, שיהווה תשתית קיימת ויספק את המוצרים לכל מי שיצטרך", אומרת בלה אלכסנדרוב, מנכ"לית ארץעיר.

גם לשמש יש תוכניות גרנדיוזיות לעתיד הפרויקט. "כרגע המודל הכלכלי הוא פילנתרופי לגמרי, אבל יש פתרונות לעתיד שאני עובר עליהם כמו למשל לייצר מערכת לוגיסטית שנותנת שירותים לחברות אחרות כמובילים עם המשאיות שלנו או אפילו בהובלות דירה. ככה עושים האמריקאים: המשאיות עושות את התרומות בלילה, וביום הן עובדות בשירות לוגיסטי. ככה המשאית עובדת 24 שעות ביממה. בענף של חברות ההובלות בישראל יש הרבה כסף.

"הדבר השני הוא שהייתי רוצה הוא לעשות אקזיט, להראות למדינה שהנה זה אפשרי, ואת שיטת העבודה - עכשיו קחו. למה שאוונגליסטים יממנו את הסיפור הזה? למה שלא משרד הרווחה? למה שלא ה'גו'נט? למה שלא הקרן הקיימת לישראל? הרי זאת קיימת. היום נקברות בארמה בישראל כמויות אדירות של דברים שמישים ומצד שני עמותות משנודרות תרומות. אנחנו רוצים להיות הכתובת היחידה בישראל לתרומות".

אלרוני טובול: "הנערים מעמותת סחי" (בצילום) הם גם מי שמאחרים את המשפחות הנזקקות כי הם מכירים את השכונה שלהם הכי טוב. הם מגיעים לדלת, דופקים, ומשאירים את החבילה. הם לא מחכים שיפתחו את הדלת אלא יורדים או עולים קומה, ואחר כך מוודאים שאכן לקחו את החבילה"



צילום: איל יצהר, צאקה חוסלר הדיר



הוא בן 40 ("ככה", בפרויקט הזה, אני חוגג את משבר גיל ה-40 שלי"), גדל ברעננה, ועוסק בפעילות חברתית מגיל צעיר. היה שותף בהקמה מחדש של קבוצת נבוקעת הירדן, עבר בלקט ישראל, ניהל חווה לגידול קנבים רפואי ועבר במשך שלוש שנים במפלגת מרצ כאיש השטח. כיום הוא מתגורר במזרח אביבאל עם אשתו אילאל וארבעת הילדים. בני הזוג עוסקים בקיימות באופנים שונים: בית מלאכה בחצר הבית משמש את שמש לייצור תכשיטים מחומרים ממוחזרים, הוא מתפעל את קבוצת הפייסבוק "הג'אנקיה", אילאל מקיימת סדנאות ביטול ביתיות שבהן ניתן ללמוד איך אפשר ליצור מהשאיות של בבית ארוחות משפחתיות, ומדי שבוע הם פותחים את הבית לסעודה קהילתית במחירים סמליים.

בשנה שעברה הצטרף שמש לקרן ROI שהקימה לין שוסטרמן, אמריקאית אמייה שהחליטה לאתר יהודים בני פחות מארבעים מכל העולם שיש להם פוטנציאל להחליט שינוי חברתי. "חבר מביא חבר ומישו המליץ עליי, ואני, עם כל בעיות הקשב והריכוז שלי, 12 שנות לימוד אפילו אין לי, אבל כנראה שהם יזהו משהו באישיות", הוא אומר.

מאז הוא מקדם את המיזם גם ברמה הבינלאומית. בשבוע שעבר עלה על מטוס לניו יורק לסדרת פגישות עם ארגון מקביל לשינוע חברתי שפועל בארצות הברית. "הם עושים את מה שאנחנו עושים, אבל בכל ארצות הברית, בסקילייס גדולים", מספר שמש. "הם הגיעו מעולם הצדקה ואני מגיע מעולם התפעול. המנכ"לית רוצה לדבר איתי על איך אנחנו מיצרים דשת בינלאומית של תרומות עודפים. הרי יכול להיות שלמדינה מסוימת יש צורך במשהו, ולמדינה אחרת יש עודף ממנו. למשל, היה עכשיו אסון הומניטרי בברזיל - למה שלא נשלח לשם בגדים ורהיטים אם צריך?".

בשביל זה צריך מימון, אתה מחפש תורמים? "אם היה לי עוד כסף, הייתי מקים מערך של מיון ואריזה שרבע חסר ומתבסס על תירוט מתנדבת, והייתי קונה עוד משאיות."

ואחרי כל הפעילות הברובה שלך, בשרואים את התרופעה הזאת של העודפים מצד אחד והנזקקים מהצד השני, אי אפשר שלא לשאול איפה נמצאת כאן המדינה, לא?
"אני אוהב את החברה הישראלית, אבל אני חושב שאנחנו לא מתחכים בנושא של צריכה. אני לא יכול לבקר רק את הצרכן הסופי שקונה כמו משוגע, זו בעיה גם של המערכת והמדינה שלא דואגת לחינוך. מבחינת הנזקקים, המדינה לא דואגת מספיק למי שהיא מגדירה נזקק, אני מקבל טלפונים מעובדות סוציאליות ושומע סיפורים נוראיים. אנשים שנוזקים לרווח ואין להם בית, אנשים שישנים על מיטות בלי מזון ומתביישים לבקש. אני חושב שאנחנו לא חושבים קדימה. אני לא מחבר את זה ליהדות או לישראליות אלא רק להיגיון בריא - יש משאבים, למה לזרוק ולקנות חדש אם הם כבר קיימים?".

tzela-k@globes.co.il